

VERWONDERING EN DANKBAARHEID

Ecospiritualiteit. De kreet vanuit de aarde.

Internationale Tocht 2013

TOCHTGENOTEN VAN SINT FRANS

Compagnons de St. François - Pilgrims of St. Francis
Gefährten des hl. Franziskus - Compañeros de San Francisco
Francinskanska Pilgrimsrörelsen – Pellegrini di San Francesco
www.cdsf.org - cdsf.es@gmail.com

VERWONDERING EN DANKBAARHEID

Ecospiritualiteit. De kreet vanuit de aarde.¹

Internationale Tocht 2013

*«Op duizenden mijlen afstand van hier, laat de aarde haar ongelofelijke schoonheid zien
als een schitterend sieraad van een prachtige kleur blauw en wit, dat drijft in de
uitgestrekte donkere hemel.....
Zij past in de palm van mijn hand»*

Edgar D. Mitchell, 1971 vanuit de Apollo 14 op weg naar de maan

INLEIDING

Franciscus van Asisi bracht in de XIIIe eeuw leven en spiritualiteit samen binnen het geheel van de natuur en heeft ons dit, kort voor zijn dood, doorgegeven in het gedicht Lied van de Schepselen of het Zonnelied. Dat was iets nieuws in zijn tijd. Hij werd door iedereen bewonderd maar slechts weinigen volgden hem na.

De huidige wetenschappelijke (veronder)stellingen over de oorsprong van de wereld en haar evolutie, geven hem gelijk. Dit thema is fascinerend en tevens een uitnodiging om onze verhouding met de hele aarde en de kosmos te herzien met een zekere vrijheid van geest. Een ieder moet dit in alle vrijheid interpreteren en toepassen op zijn persoonlijke situatie.

¹ Dit thema is geïnspireerd door het gedachtengoed en de franciscaanse spiritualiteit van de Braziliaanse theoloog en filosoof Leonardo Boff (1938), een van de grondleggers van de bevrijdingstheologie.

I.- HET WONDER VAN HET HEELAL WAARIN WIJ LEVEN.

*“De wereld zien in een korrel zand
En de hemel in een veldbloem
Het oneindige omvatten in de palm van je hand
En de eeuwigheid in een uur...”*

William Blake (1757-1827)

1.- WE VORMEN ONDERDEEL VAN EEN GEHEEL. Vanaf onze kinderjaren, nemen wij in ons eigen vlees de evolutie van ons lichaam waar en in onze geest de groei naar volwassenheid. We nemen echter niet de evolutie en de rijpheid van de natuur of van de kosmos waar, die er miljarden jaren over gedaan heeft om melkwegstelsels, schitterende sterren aan het firmament te ontwikkelen, onze Melkweg, bergen, meren, de lucht, de maan en de zon en ook de stenen die we onderweg tegen komen, het leven van planten en dieren en wijzelf. Het leven in het heelal is vele miljoenen jaren oud. Er was een tijd dat de aarde nog niet bestond, de zon en de kosmos ook niet.

Het heelal is niet de optelsom van alle levende wezens. Wij, de wezens van het heelal, zijn geen eilanden. Wij vormen allen tezamen een netwerk van relaties, van krachten en energievorming; wij beïnvloeden elkaar, we zijn afhankelijk van elkaar. Zo heeft het universum waarin wij kunnen bestaan, zich gevormd. Levende wezens zijn open wezens, ze planten zich voort en zullen veranderen, zich aanpassen aan onevenwichtige omstandigheden en veranderingen; bij chaos en catastrofes worden nieuwe structuren gevormd om verder te kunnen leven. Dat is evolutie.

Ecologie gaat verder dan het bestuderen van levende wezens in hun leefklimaat of het lopen door de natuur in al haar schoonheid; natuurkunde, biologie, antropologie, ruimtevaart, biogenetica, zoölogie ... alle soorten wetenschap zijn afhankelijk van elkaar, zowel door hun verleden als door hun toekomst...

Volgens de Braziliaanse ecooloog José A. Lutzenberger is *ecologie de wetenschap van de symfonie van het leven en is het de wetenschap van de overleving*. De natuur is ons gezamenlijke huis en ecologie kan ook wel onze economie genoemd worden. Astronaut Russel Scheickhart verklaarde in 1969, na zijn ruimtereis met

de Apollo, dat de aarde een klein blauw/wit stipje² is. We moeten onze ogen openen en verder gaan dan dat blauwe puntje, naar het geweldige universum waarin wij leven, een 'habitat' van onmetelijke dimensies die ons het bestaan heeft gegeven. De aarde is de derde planeet van de zon. De zon is een middelgrote ster tussen de 200 miljard zonnen van ons melkwegstelsel. Er bestaan zo'n 100 miljard melkwegen. Wij, de mensen, maken deel uit van de planeet aarde, een zeer ingewikkeld wezen dat zichzelf controleert zoals Lovelock, scheikundige en milieuactivist, beweert. Het is het Gaia van de Grieken. De kosmos is geen machine die aan staat maar een organisme dat zich uitbreidt, een schepping die al maar doorgaat. De cel is het kleinste deel van een levend orgaan en elk orgaan is onderdeel van een lichaam. Elk natuurlijk wezen, levendig of zwak, is deel van een ecosysteem dat weer onderdeel is van het globale stelsel van de aarde, deel van het zonnestelsel, van het melkwegstelsel en van het stelsel van de kosmos. Ons bestaan doorbreekt de grenzen van onze lichamelijkeheid.

2.- OORSPRONG VAN HET HEELAL. DE BIG-BANG. In 1927 publiceerde de Belgische sterrenkundige/priester Georges Lemaître (1894-1966) de theorie van de Big-Bang (grote explosie) die Albert Einstein fascineerde. Deze theorie werd in 1980 aangevuld door de theorie van het uitdijende heelal van de Noord-Amerikaan Alan Guth. Deze houdt in dat na een explosie de expansie van geconcentreerde energie is begonnen in een zeer klein gebied. Een expansie die nog steeds voortduurt.

De door de explosie Big-Bang geprojecteerde energie veroorzaakte 15 miljard jaar geleden, vanuit een punt waarin maximale energie geconcentreerd was (quarks en leptonen, fundamentele onderdelen van materie, protonen, elektronen, neutronen en eerste atomen etc.) wolken vol gassen die het startpunt waren voor grote verzamelingen sterren of sterrenstelsels. Botsingen van sterrenstelsels met miljoenen sterren veroorzaakten nog meer energie. Zij bleven miljoenen jaren lang vurige sterren. Zo heeft zich het honderdtal verschillende atomen gevormd van het periodieke systeem waaruit alle grondstoffen van het heelal zijn opgebouwd. Zij zijn de bakstenen van het universum.

² "Van buitenaf gezien is de aarde zo klein en kwetsbaar, een prachtig klein vlekje... Alles wat betekenis voor jou heeft, de hele geschiedenis, kunst, dood, liefde, vreugde en verdriet, alles zit in dat kleine blauw- witte stipje dat je met je duim kunt bedekken. Vanuit dat perspectief zal je begrijpen dat alles voor mij veranderd is, dat er iets nieuws is ontstaan, dat mijn relaties niet meer dezelfde zijn als vroeger."

Wij als menselijke wezens en de rest van de wezens van het universum zijn broers (en zussen): wij hebben dezelfde elementaire onderdelen. Er is een tijd geweest waarin we allen samen waren in de vorm van die originele deeltjes, in dat geconcentreerde punt van maximale energie die uiteenspatte (Big-Bang), waardoor enorme rode sterren ontstonden, ons Melkwegstelsel met de zon en de aarde. We zijn 'opgebouwd' uit dezelfde elementen. Bovendien heeft het DNA, de genetische code van alle levende wezens: amoeben, dinosaurussen, de haai, de australopithecus en de hedendaagse homo sapiens onderling grote gelijkenis.

Objectief gezien verbindt ons een band van broeder- en zusterschap. Franciscus voelde dit intuïtief en als mystiek aan in de XIIIe eeuw: "broeder zon, zuster maan, zuster water.." Wij zijn de grote kosmische gemeenschap; wij hebben een gemeenschappelijke oorsprong en een gemeenschappelijke bestemming.

In 1965 en in 1992 versterkten de astrofysici Arvio Penzias en Robert Wilson, respectievelijk George Smoot, deze theorie door vast te leggen dat kosmische stralingen gelijkmatig uit alle delen van het heelal komen: het is de echo die overgebleven is van de veronderstelde primaire expansie. De zwaartekracht, onafhankelijk van de onderlinge afstand van de wezens in het heelal, houdt hen onderling verbonden, in evenwicht en betrokken. Het was Isaac Newton die de wetenschappers wist te overtuigen van deze interactie op het gebied van de zwaartekracht.

Hoe kunnen we niet in vervoering raken door de immense omvang van die energie die door de Big-Bang geprojecteerd werd en die onze kosmos geschapen heeft?

3.- DE EVOLUTIE. Die allereerste chaos en expansie van energie zorgden voor allerlei soorten wezens die steeds complexer en meer verfijnd werden. Wij schepselen bestaan uit energie in verschillende gradaties van concentratie en stabilisatie in het netwerk van relaties waarin we allen onderling verbonden zijn en doen zo de universele symfonie ontstaan van bergen, sterren, micro-organismen, planten, dieren en onszelf. De veronderstelling is dat

600 miljoen jaar geleden een enorme waaier van levensvormen zich begon af te tekenen: planten, ongewervelde- en gewervelde dieren, reptielen en zoogdieren³. In dit kosmische evolutieproces verschijnt acht of tien miljoen jaar geleden het menselijk wezen, man en vrouw, in zijn meest geconcentreerde en samenhangende vorm. Het is het hoogste niveau van de meest complexe processen van de evolutie; bewuste wezens voortbrengen. De paleontoloog, filosoof en jezuïet theoloog, Teilhard de Chardin (1881-1955) vermoedde in de jaren dertig al dat hoe meer het evolutieproces van het heelal zich ontwikkelt, des te complexer de schepselen worden totdat zij een bewustzijn krijgen. Het bewustzijn helpt ons deze complexe energieën binnen de evolutie te beschermen of aan te vallen. In het heelal heeft elk wezen zijn specifieke functie, neemt een bepaalde ruimte in en staat in verbinding met het hele ritme van het heelal, inclusief gevoelens, emoties of vragen van het menselijk wezen... Volgens Teilhard bezitten alle wezens een zeker niveau van leven en van geest. Een hoger wezen, hij die is, staat achter hen.

Intelligentie, bewustzijn, spiritualiteit, liefde, wetenschap, technische vooruitgang met zijn producten of filosofische en theologische opvattingen, kunst etc. die wij mensen hebben weten te scheppen op aarde, zijn zonen en dochters van de kosmos, ze zijn kosmos. Mannen en vrouwen met creatieve mogelijkheden, zijn voortgekomen uit deze kosmos. Daarom kunnen wij in zekere zin met Teilhard de Chardin bevestigen dat alles in menselijke wezens spiritueel is en leven in zich heeft.

Ilya Prigogine (1917-2003) Nobelprijs scheikunde in 1977 – heeft bewezen dat het universum een open systeem is in een permanent proces van evolutie, onderweg naar hogere niveaus van evenwicht⁴. Het bezit een kracht die nieuwe wezens voortbrengt, steeds perfecter door alle obstakels en moeilijkheden heen. Het bewaart in zijn binnenste de scheppende kracht. Dit opent de mogelijkheid tot een dialoog tussen wetenschap en geloofsovertuigingen, tussen de ecologische visie op de kosmos en het geloof. Het proces van zelfvervolmaking herinnert ons eraan dat verschillende culturen en spirituele tradities altijd de volheid van harmonie en

³ E. Morin, *Tierra-Patria, Kairós*, Barcelona, 1993. E. Jantsch, *The Self Organizing Universe: Scientific and Human Implications of the Emerging Paradigm of Evolution*, Pergamon, Nueva York, 1980. Cf. M. Longair, *Los orígenes del universo*, Alianza, Madrid, 1992. E. O. Wilson, *La diversidad de la vida*, Crítica, Barcelona, 1994.

⁴ *Entre el tiempo y la eternidad*, Alianza, Madrid, 1990, 162 ss.

leven, de volheid van het wezen of het opperwezen, de God van na de 'thermische dood'⁵ genoemd hebben. Er is geen strikte scheiding tussen natuur en geschiedenis, tussen de kosmos en het Wezen bij uitstek, een scheiding die zoveel dualisme in de geschiedenis gelegitimeerd en versterkt heeft.

God heeft materie en energie geschapen met alle mogelijkheden voor ontwikkeling en evolutie, hij heeft zelfs de mens geschapen, een wezen met een bewustzijn, het meest complexe en perfecte van allemaal. We kunnen daarom zeggen dat de kosmos de intelligentie, bewustzijn en spiritualiteit heeft van de menselijke wezens. De mens **is vanuit de natuur het evolutieproces binnengedrongen met de aanleg dit te sturen**. Het is een wezen met een moraal die de verantwoordelijkheid voor de hele planeet aanvaardt. Zo schrijft Thomas Berry in zijn boek *The Dream of the Earth* "*Het grootste risico dat de aarde op zich durft te nemen is haar bestemming over te laten aan menselijke beslissingen, de macht te beslissen over leven en dood van haar vitale basissystemen te verlenen aan de menselijke gemeenschap*"⁶.

Het heelal heeft zich in miljoenen jaren tijd uit moeten breiden totdat het bijzondere kosmische gebeuren van de verwekking van de mens plaats vond, man en vrouw. Adam dat in het Hebreeuws uitgerekend 'leem, aarde' betekent, is volgens de bijbel het eerste menselijk wezen. Ons lichaam bezit min of meer dezelfde verhouding water als de planeet aarde (71%) en hetzelfde zoutgehalte in het bloed als de zee (3,4%)⁷. Onze baarmoeder is het punt waar alle energie zich concentreerde en op een dag losbarstte (Big-Bang). Ons kosmisch vaderland is de melkweg. Ons thuis is het zonnestelsel en ons huis moeder aarde waar Adam naar vernoemd is.

4.- ONS BEWUSTZIEN IS KOSMISCH EN PERSOONLIJK. Het bewustzijn is de meest perfecte vorm van leven. Het vormt onderdeel van het heelal en drukt de relatie uit tussen primaire materie en energie in een zeer dichte mate van complexiteit tijdens de Big-Bang. In dit verband is het net zo oud als de kosmos. Het bewustzijn kan de totaliteit van relaties ervaren met alles om ons heen, met verleden en toe-

⁵ A. R. Peacocke, *Creation and the World of Science* (1979), Oxford University Press, Oxford, 1979; W. Pannenberg, *Toward a Theology of Nature. Essays on Science and Faith*, John Knox Press, 1993, 29-49.

⁶ Thomas Berry, *The Dream of the Earth* (1988) (De Droom van de Aarde).

⁷ Cf. A. Gore, *Wege zum Gleichgewicht. Ein Marshallplan für die Erde*, S. Fischer, Frankfurt, 1992.

komst. Het bewustzijn is in wezen relatie naar alle kanten en in alle richtingen, met alle wezens, in het verleden en in de toekomst.

5.-. CONCLUSIES. Al het voorgaande nodigt ons uit nieuwe modellen of denkvoorbeelden uit de kast te halen en op te volgen, om de mogelijkheden die we met ons meedragen te ontwikkelen.

5.1.- TOTALITEIT /DIVERSITEIT: We zijn nauw verbonden met alle wezens van de kosmos, van de de aarde en vormen een lichaam, een organische eenheid waarin een ieder zijn taak heeft.

5.2 ONDERLINGE AFHANKELIJKHEID / RELATIEVE AUTONOMIE. Alle wezens zijn noodzakerlijkerwijs met elkaar verbonden; iedereen heeft anderen nodig om te kunnen bestaan. Er is kosmische solidariteit. Tegelijkertijd beschikt iedereen gelukkig over relatieve autonomie omdat hij ertoe doet en waardevol is. We leven in een netwerk van relaties met energetische velden die ons in staat stellen deel uit te maken van de kosmos en ons ermee verbonden te voelen.

5.3.- HARMONIE EN EVENWICHT. Het heelal heeft de neiging harmonie na te streven. Alle wezens bestaan, bestaan samen en hebben bestaan in hun fundamentele elementen, vanaf het begin. We hebben een verleden, een heden en staan open voor de toekomst. De harmonie wordt beetje bij beetje opgebouwd. De energie zal langzaam een balans zoeken. Het wezen met een bewustzijn, de mens, kan met zijn gedrag het ontstaan van dit evenwicht laten vertragen of bevorderen.

5.4.- ALGEMEEN / PRIVE BELANG. Alle wezens hebben een gezamenlijke oorsprong, we zijn met elkaar verbonden en hebben een gezamenlijke bestemming. Het wezen op zich heeft geen betekenis, als of het een eiland was zonder ecosysteem en zonder de overige soorten waarmee het omgaat. Het algemeen belang is niet een exclusief voorrecht van mijn stam, van het Westen of van de rijken. Het algemeen belang is van allemaal, inclusief het heelal. Alleen het individuele belang nastreven, verarmt allen. Tegelijkertijd verdient alles wat bestaat en leeft een bestaan, te leven en delen met de anderen. Dit verrijkt het geheel.

5.5.- CREATIVITEIT / VERNIELZUCHT. De mens bezit een bijzondere eigenschap: hij is buitengewoon complex en mede-schepper. Hij kan het ritme van het heelal beïnvloeden. Hij kan pro's en contra's beoordelen en handelen voorbij de logica van het eigenbelang of in dienst van de meest zwakke wezens. Hij kan de natuur geweld aan doen en soorten uitroeien of hij kan het potentieel van het aardse systeem versterken om op een harmonieuze manier door te gaan met de evolutie

waarin we ons allen kunnen vinden.

5.6.- ECOLOGISCHE HOUDING T.O.V. DE KOSMOS. De open houding, ons onder-deel te voelen van het heelal, maakt het mogelijk een uitgesproken ecologische visie te hebben, in verbinding te staan met het al. Wij zijn niet het middelpunt van de schepping, zoals wij tot nu toe hadden geleerd en ook niet heersers over de natuur. Dit is het historische antropocentrische denken of liever gezegd 'androcentrisme' want de vrouw werd in alle samenlevingen gemarginaliseerd. Onze bijzondere eigenschappen, ons bewustzijn en ethiek, leiden er toe solidair te zijn en open te staan, complementair en mede-scheppers met de kosmos en solidair met de armsten van de wereld, met de schreeuw om aandacht van de armsten.

5.7.- HET VERHAAL VAN DE LAATSTE SECONDEN. Solidair met ons verleden. De soorten energie en materiaal waaruit ons lichaam en ons brein vandaag bestaat, werden pas geordend tijdens de explosie van de Big-Bang. Onze leeftijd is niet die vanaf onze geboorte. We zullen het leven van de kosmos in 365 dagen samenvatten: op 1 januari vindt de Big-Bang plaats. Op 1 mei vormt zich de Melkweg, op 9 september de aarde, op 25 september zijn er al levende cellen en op 30 december verschijnen de mensachtigen, onze primitieve verwanten. In de tien laatste seconden van 31 december ontwikkelt zich de geschiedenis van de homo sapiens; de geboorte van Christus vier seconden voor het einde van het jaar en de moderne wereld in de 58e seconde van de laatste minuut van het jaar⁸. Pas 24 uur geleden is de aarde – wij – zich bewust van haar zelf.

II.- DE AARDE IS ZIEK.

*Wanneer de laatste boom is geveld, de laatste rivier verontreinigd en de laatste vis gevangen is, pas dan zullen wij ons ervan bewust worden dat we geen geld kunnen eten*⁹. De aarde heeft er 15 miljard jaar over gedaan om een bron van rijkdom te worden en wij zijn haar aan het vernietigen. Wij zijn plundersaars en verwoesten ons huis.

⁸ Carl Sagan, *Los dragones del Eden*, RBA, Barcelona, 1993, 28-31.

[http:// wikipedia.org/wiki/Carl Sagan](http://wikipedia.org/wiki/Carl_Sagan) -

[http://es.wikipedia.org/wiki/Los_dragones_del Ed%C3%A9n](http://es.wikipedia.org/wiki/Los_dragones_del_Ed%C3%A9n) -

[http://en.wikipedia.org/wiki/The Dragons of Eden](http://en.wikipedia.org/wiki/The_Dragons_of_Eden)

⁹ E. Drewermann, *Der tödliche Fortschritt...*, dr., 160-165.- (*El progreso mortal. La destrucción de la tierra y del hombre en el patrimonio del cristianismo*)

6.- DE MENSELIJKE NOOD. 80% van de mensen, de meest complexe wezens in de natuur, worden met de dood bedreigd door diepe armoede (1 miljard), zijn ondervoed (3 miljard) of leven onder onmenselijke omstandigheden, terwijl 20% de middelen van bestaan verspilt, de helft van de geproduceerde levensmiddelen vernietigt en de natuur vervuult. Dit gebrek aan evenwicht is onhoudbaar. Het meest voor de hand liggende in het leven van nu is rijkdom vergaren en weten hoe andere mensen uit te buiten, door andere landen van hun rijkdommen te beroven en de natuur te plunderen.

We denken dat de natuur een supermarkt is van waar uit we volop kunnen hamsteren. In werkelijkheid is de natuur een gezamenlijk patrimonium dat behouden moet blijven. In het schip van de aarde reizen we allen, slechts 20% reist in de afdeling voor passagiers; 80% (de armen) reist in het vrachtruim: in de kou, hongerig, zonder comfort en waar het afzien is. Tegenwoordig worden arbeiders buitengesloten van hun werkplaatsen doordat technologie voor hen in de plaats komt. Arbeiders worden aan de kant geschoven, evenals streken binnen de wereldeconomie omdat ze niet meer nodig zijn. Elke twee dagen overlijdt hetzelfde aantal mensen als in Hiroshima-Nagasaki, aan honger en armoede. Er is grote vooruitgang, niet voor mensen en volkeren, maar voor de markt. De meest bedreigde soort is de menselijke soort.

7.- VERDWIJNING VAN SOORTEN. Tussen 1500-1850 verdween elke tien jaar één soort van alle levende wezens; van 1850-1950 één per jaar; in 1990 één per dag en in 2000 één per uur. Het aantal bestaande soorten schommelt, volgens de criteria van specialisten, tussen de 10 en 100 miljoen maar er zijn slechts 1,4 miljoen soorten geregistreerd. Het economisch productiesysteem dat wij voorstaan is een moordmachine gericht tegen het leven in al haar verschillende vormen.

8.- ONTBOSSING. De Amazone¹⁰ is de tempel van de biodiversiteit. Ze heeft een oppervlakte van 6.500.000 km² (half Europa inclusief Rusland). Ze bezit de grootste watervoorraad van de planeet. Op een paar hectaren zijn er meer planten- en insectensoorten dan in de hele EU. In 1500 waren er nog ongeveer 3.000 verschillende talen en 6,8 miljoen oorspronkelijke bewoners, vandaag de dag zijn er nog maar 300 talen over en 700.000 oorspronkelijke bewoners. Op een

¹⁰ Secours Catholique – Departamento América Latina y Caribe, *La amazonía: Cosmovisión y derechos Indígenas*, 2009. <http://openfsm.net/projects/destinoamazonia/elementos-para-acercarse~xa0a-la-realidad-amazonica/La-Amazonia-Cosmovision-y-derechos-indigenas.pdf>

oppervlakte zo groot als Nederland en België samen, of de helft van Engeland of Portugal, bevindt zich de grootste concentratie van metalen van de hele wereld. In 2000 zijn er, om het gebied te ontginnen, 11.000 km. verbindingswegen aangelegd en 80 waterkrachtcentrales die het natuurgebied onder water zetten, het water verontreinigen met plantaardige sedimenten en vissterfte veroorzaken. Het grote project Gran Carajás van 900.000 km², de oppervlakte van Frankrijk en Engeland samen, is bedoeld voor de exploitatie van het rijkste mijnbouwproject van deze planeet. Om het smelten van ijzer mogelijk te maken, worden per dag op deze plaats 35 ha. bossen gekapt – 35 voetbalvelden – de bodem herstelt zich er niet van. Alle wereldwijd belangrijke bedrijven zijn hier naar toe gekomen om delfstoffen uit de bodem te halen. In Bolivia worden elk jaar 350 ha. bos (350 voetbalvelden) vernietigd. Elke seconde verdwijnt er wereldwijd een ha. bos. Jaarlijks wordt er een oppervlakte gelijk aan Engeland, Wales en Noord-Ierland, ontbost - 42% van de tropische oerwouden die er waren op deze planeet, zijn al verwoest. De opwarming van de aarde en de zure regen versnellen het verdwijnen van bomen doordat er bosbranden ontstaan.

10.- GEVOLGEN. De aarde kan niet alle CO₂ (koolstofdioxide) die uitgestoten wordt in de atmosfeer, opnieuw gebruiken. De verbranding van een liter benzine levert 2,3 kg. CO₂ op en dit wordt jaarlijks 130% meer, volgens het Internationaal Energie Agentschap. De verzuring van de oceanen en het milieu, de opwarming van de aarde, stijging van de zeespiegel en het oprukken van de woestijnen is in volle gang. Elk jaar veranderen vruchtbare gronden in woestijn, evengroot als de oppervlakte van Nederland. De vervuiling van milieu, water, lucht en aarde is een agressie die zich tegen ons keert. We moeten filters gebruiken en zuiveringsinstallaties. De WGO (Wereld Gezondheids Organisatie) erkent dat een groot deel van de Westerse ziektes veroorzaakt wordt door nieuwe verontreinigingen van het milieu, ondanks goede hygiëne.

11.- DE CLUB VAN ROME EN BIJEENKOMSTEN OVER DE AARDE¹¹. We hebben geen weet van de geweldige overvloed aan grondstoffen die de natuur heeft, maar het rapport uit 1972 van de beroemde Club van Rome, wereldorganisatie van hoge functionarissen, wetenschappers, industriëlen en politici, met de titel 'Grenzen aan de Groei'¹² waarschuwde voor het gevaarlijke denkbeeld van de vooruitgang

¹¹ http://en.wikipedia.org/wiki/Earth_Summit in alle talen.

¹² Li. Meadows *et al.*, *Los límites del crecimiento: informe al Club de Roma sobre el*

alsof de aarde ongelimiteerde grondstoffen heeft. **Ze kan niet ongelimiteerd uitgebuit blijven worden op deze manier. De hulpmiddelen, volgens het rapport, zijn beperkt en niet allemaal te vernieuwen. Groei zonder grenzen is niet voor allen en altijd mogelijk.**¹³ Als op dit moment in China alle gezinnen hetzelfde aantal auto's zouden hebben als gezinnen in de USA, dan zou het land veranderen in een enorme verontreinigde parkeerplaats. Niemand zou zich nog kunnen bewegen.

Pogingen om oplossingen te bieden zijn tot nu toe mislukt. DE CONFERENTIES VAN DE VN OVER MILIEU EN ONTWIKKELING, bekend als WERELDTOPCONFERENTIES OVER DE AARDE met deelname van bijna alle regeringen van de wereld, hebben niet tot overeenkomsten geleid. De landen die het meest vervuilen nemen de resoluties niet aan. Er zijn goede rapporten en programma's over armoede opgesteld, ontwikkelingssamenwerking, biologische diversiteit, bescherming van bossen, klimaatverandering en gezondheidsproblemen veroorzaakt door vervuiling. Er zijn vier bijeenkomsten geweest, Stockholm (1972), Río de Janeiro (1992), Johannesburg (2002) en Río de Janeiro (2012). Op de laatste bijeenkomst waren Barak Obama, Angela Merkel en David Cameron niet aanwezig.

III.- Het wonderlijke universum, de bijbel en Franciscus van Asisi

Alle menselijke wezens zijn kinderen van de regenboog, Gods verbond met de Aarde, wat het levend organisme is gevormd door alle schepsels in kosmische solidariteit, eenheid en diep respect voor elkaar. Alleen in die relatie kan er gezond (heilzaam) bevrijdend leven zijn voor allen en van allen, op deze door God geschapen planeet. (Leonardo Boff)

12.- HET WONDERLIJKE UNIVERSUM Tot nu toe hebben we gekeken naar het huidige wetenschappelijk standpunt over het ontstaan van het universum en zijn evolutie. Wat betekent dit voor ons? Hoe is dit te verenigen met ons geloof? Alle culturen en religies hebben de natuur aanschouwd met bewondering, angst, verering vanuit het onverklaarbare en vanuit de onmogelijkheid haar te overheersen en te kopen. Zij was een mysterie ontwikkeld door iets groots, heiligs. En er ontstonden mythen over het ontstaan van de wereld.

De oermensen zagen een geheimzinnige goddelijke verschijning achter het wezen

predicamento de la humanidad, FCE, México, 1982.

¹³ 3. j. A. Lutzenberger, *Fim do futuro?*, Movirmento, Porto Alegre, 1980.

van de natuur op dezelfde wijze waarop wij tegenwoordig iets geheimzinnigs, levends, niet materialistisch zien, wanneer wij het werk van een kunstenaar aanschouwen. Wij zien in de natuur echter alleen voorwerpen als levenloos, zonder 'mysterie'

De dichters en artiesten, die soms als een beetje excentriek worden beoordeeld, laten zich inspireren door de natuur en raken daardoor opgewonden. Zij raken in een soort extase door de natuur. Enthousiasme betekent te worden vervuld met een kracht die ons helpt moeilijkheden te overwinnen, ons optilt, ons uit onszelf haalt en ons initiatieven geeft. Het woord 'enthousiasme' komt in de meeste Europese talen uit het Grieks. Het betekent 'met God' en de Griekse God Dionysos is verantwoordelijk voor gezangen, feesten en overvloedige wijn. Door God te zijn vervuld of door iets mysterieus betekent enthousiast te worden gemaakt.

13.- DE NATUUR, EEN PARADIJS In de Bijbelse verhalen over het ontstaan van het universum wordt als laatste de mens gemaakt uit klei door God en hij noemt hem Adam ('klei'). Die tuin van Eden waarin Adam volgens het Boek Genesis (ontstaan van de wereld) verbleef, is de utopie van de toekomst. De schepping is nog niet af. Adam en Eva kregen de opdracht: 'Wees vruchtbaar en word talrijk, bevolk de aarde en breng haar onder je gezag' (Gen 1, 28).

De schrijver zegt hiermee dat de utopie van de mensheid is te leven in een paradijs, de oorsprong van de wereld en wil vervolgens zeggen dat het paradijs is begonnen, maar dat wij dit nog moeten afmaken. Of zoals Jezus van Nazareth het noemt het 'Koninkrijk van God is al onder ons (in onze huidige cultuur vertalen we dit als 'een andere mogelijke wereld').

14.- DE SCHEPPING IN BARENSWEEËN Paulus de apostel schreef aan de Romeinen dat de schepping is veroordeeld tot een zinloos bestaan. Het heeft nog niet zijn definitieve vorm aangenomen: *"Want ook de schepping zal bevrijd worden uit de slavernij van de vergankelijkheid en delen in de glorie van de kinderen van God. (Ro:8,21-24)*, van die hof van Eden of Utopie of Paradijs uit Genesis. De hele natuur is een 'dochter' van de Schepper. God is degene die alles redigeert, de motor die alles aanjaagt en de magneet die alles aantrekt. De Schepper is geliefde van het hele leven: *"Alles wat er is hebt u lief, niets van wat u gemaakt hebt is u te min; u zou het niet eens gemaakt hebben als u er een afkeer van had."* (Wijsheid 11,24).

15.- EEN NIEUWE HEMEL EN EEN NIEUWE AARDE In de Apocalyps (het boek over het einde der tijden) is men ervan overtuigd dat er een nieuwe hemel en een nieuwe aarde zal komen, er zal volop leven zijn. De profeet Jesaja zegt het als volgt: waar gerechtigheid heerst, bloeien vrede, rust en veiligheid, voor altijd. *“Dan wordt de woestijn weer een boomgaard, en groeit de boomgaard uit tot een woud. Dan heersen recht en gerechtigheid overal in het land: in de woestijn en in de vruchtbare velden.”* (JS:32, 15-17)

Jezus zegt tot Nicodemus dat er een *“opnieuw geboren worden”* bestaat (Johannes 3:3-8) om deze andere wereld mogelijk te maken, dit Paradijs, dit Rijk van God. In de afgelopen decennia is men het contact met de natuur kwijtgeraakt, het besef dat ons leefgebied de aarde is en wij gebruiken haar als stortplaats of winkel van hulpbronnen, als een onwerkelijkheid, megalisch, berekenend om haar maximaal te exploiteren. Wij moeten de geheiligde dimensie herstellen, de bewondering en verering van het Universum alsof wij op een hoge berg staan of alsof wij ons bevinden temidden van de natuur en terwijl wij de kleuren bewonderen en luisteren naar het gezang van de vogel. Ook moeten wij onze broederlijke relatie herstellen en in het bijzonder onze relatie met de mensen. De kosmos is een weerspiegeling van God en daarom is hij heilig. God bevindt zich overal, omdat alles Zijn keurmerk draagt. De schepping is afhankelijk van God en draagt Hem in zich, is transparant voor God.

16.- ECO-SPIRITUALITEIT Thomas van Aquino zegt over de experimentele wetenschappen: *“Kennis van de natuur helpt de fouten van God te vernietigen... Het is een vergissing te denken dat de kennis van de natuur onbelangrijk is om te scheppen. Het belangrijkste is om goed over God te denken. Negeer dat de natuur een verkeerd beeld van God weergeeft.”* (Summa contra Gentiles, 1,2,c.3). Wij moeten ons bewust zijn van de grootsheid van de kosmos. Zij draagt het stempel van God. Hij nodigt ons uit te genieten van Zijn schoonheid. Hij zit achter alles en alles is in Hem. Onze spiritualiteit moet zijn *“eco-spiritualiteit”*. Wij moeten één worden met de natuur en de kosmos in ons geloof en onze overtuigingen; wij zijn ook Natuur en alles is het werk van Hem. Jezus zei: *“Mijn Vader werkt aan één stuk door, en daarom doe ik dat ook.”* (Johannes 5,17) *“Het was Gods bedoeling dat ze Hem zouden zoeken en Hem al tastend zouden kunnen vinden, aangezien Hij van niemand van ons ver weg is.”* (Handelingen 17,27) De Schepper is in de kosmos, en wij in hem, in de baarmoeder van God.

17.- FRANCISCUS VAN ASSISI nam het stempel van God in de schepping waar, in haar kleuren, bewegingen en dromen en handelen, alsof de natuur Zijn verlengde schaduw was.

Hij brak met het starre geloof en de theologisch-scholastieke redeneringen. De natuur is bijzonder groot in haar spiritualiteit. Het Christendom heeft een pijnlijke scheiding tussen God, de natuur en de mens gemaakt. Al het goede stond altijd aan de kant van God of Zijn aanwezigheid in de wereld, de mens is de eigenaar van de natuur. De natuur werd ontdaan van het symbolische karakter van de schepping van God. Het werd een testplaats, verblijfplaats, plek van verleiding, of alleen van het natuurlijke als tegenhanger van het bovennatuurlijke, het goddelijke, waarbij God daarboven aanwezig was. Op deze wijze verdwenen haar magie en haar bewondering.

17.1.- VERANDERING VAN MODEL EN RICHTING Franciscus veranderde de richting van zijn leven. Zijn ogen vonden de onschuld terug. In Assisi was hij een leider van jonge libertijnen uit rijke families. Zij hielden zich bezig met het zingen van liefdesliederen *cantillanae amatoriae*, het spel en overdadige banketten. Hij was rusteloos, uitermate gevoelig, op en top een jongere uit de 13e eeuw. Hij wilde graag rijk worden, net als zijn vader, was een tijdje ridder in de oorlog en probeerde een korte tijd monnik te zijn in een rijk klooster.

Tijdens een crisis om de zin van het bestaan werd hij kluizenaar, zoals zovelen in die tijd. Hij leefde in de bossen in de buurt en in de grotten op zoek naar zijn eigen weg en hij bevond zich buiten de dwingende burgerij en buiten het decadente feodale systeem en buiten het heersende religieuze systeem. Zijn nieuwe weg is 'leven volgens het heilige evangelie van Jezus', het eenvoudige leven. En hij sprak op verliefde toon: 'Ik denk erover een onovertreffbare prinses te trouwen: het is Vrouwe Armoede' (1 Celano, 7). Hij verliet zijn huis, liet zijn sociale klasse in de steek en verliet Assisi. Hij koos voor de armsten, de allerarmsten, de leprozen. Hij stichtte geen verblijfplaats of sociaal werk. Hij ging naar de berg, naar de grotten om met hen te leven, voor hen te zorgen en zich om hen te bekommeren en om samen met hen te eten uit een schaal (1 Celano 17; 2 Celano 9). Ze noemden hem de 'gek'.

17.2.- FRANCISCUS, PELGRIM IN DE NATUUR. Pelgrim onder de wandelaars. (Pelgrim betekent in het latijn "per-agro" "in het veld") Met kleine groepjes broeders verkondigde hij een ander leven, dat van Jezus van Nazareth aan mensen

langs de wegen of op de openbare pleinen. Hij deed dat in de spreektaal, zonder academische zinnen of teksten doordrenkt van Latijnse citaten te gebruiken zoals de priesters in de grote kerken deden. Hij creëerde een kerk in nieuwe stijl, zonder de hiërarchie en het kille van de pausen en bisschoppen en zonder de grote kloosters met hun ingewikkelde liturgieën. Hij en zijn broeders zijn “pelgrims van het evangelie”, samen met de mensen die leven en werken op de aarde. God, de natuur, de dieren, de velden en de boeren waren zijn wereld, allen broeders. Zij leefden van hun werk en zij vierden samen de feesten op de markten.

17.3.- GEPASSIONEERDE SPIRITUALITEIT EN DANS MET ZIJN BROEDERS Franciscus ontdekte dat wat men is kwijtgeraakt in het christendom: de ontmoeting met God in alle schepsels, in de spontaniteit van de natuur en, daarom in een alles-omvattende kameraadschap, het behoud van de transparante kinderlijke onschuld. Franciscus en zijn broeders leefden in een alles omhelzende spiritualiteit van zang en dans, van hart en poëzie. Hij gaf dezelfde liefde aan Sultan Camiel in Damietta, in de Nijldelta, als aan de leprozen langs de weg naar Spoleto en aan de wolf die de inwoners van Gubbio bedreigde. Franciscus opende de stromen in ons hart en de bronnen van Eros uit de moderne psychologie. Eros ondersteunt de drijvende kracht en de vitale dynamische kern van het menselijk bestaan; onze mogelijkheid om enthousiast te worden, ons gevoel voor het leven, onze vreugde, ons vermogen om het mooie te waarderen en te genieten van het bijzondere in het universum.

Zijn broedergemeenschap was klein, net een ‘familia’. Hij wilde geen Abdij of autoriteit. Een van hen is de leider, zoals een vader en moeder van een gezin, zo zei hij, iemand die bewaakt en beschermt en zorg draagt voor de kleine gemeenschap vanuit zijn hart. Hij is het symbool van Eros. In de geschriften van Franciscus verscheen 42 keer het woord hart, liefde 23 keer, barmhartigheid 26 keer en slechts één keer intelligentie. Daarnaast verscheen 170 keer problemen oplossen en slechts vijf keer de woorden reden of voorbeeld in tegenstelling tot de theologische en filosofische werken van zijn intellectuele tijdgenoten.

17.4.- MET ZUSTER SCHEPSELS. Volgens de eerste biografen¹⁴ sprong hij van vreugde wanneer hij naar de hemel keek, de maan bekeek of zich tot de sterren richtte en het hemellichaam of tot de schoonheid van de bloemen; de veel-

¹⁴ Lees de biografie van Sint Franciscus: Leven van Thomas van Celano of de legendes van Sint Buenaventura, de kleine bloemen, Legende van de drie Pelgrims.

zijdigheid van hun verschijning of hun geur. Hij sprak met de bloemen alsof ze intelligent waren en nodigde ze uit om te bidden tot God. Hij deed dat met de meeste tederheid en bij het naïeve af; hij gebood dank te zeggen aan de korenvelden en wijngaarden, aan de rotsen en de bossen, aan de leegte van de velden en het stromen van de rivieren, aan de schoonheid van de tuinen, aan de aarde, het vuur, de lucht en de wind. Tenslotte zei hij broeders en zusters tegen alle schepsels, en kende hij al hun geheimen (1 Celano, 80-8 1).

Het universum van Franciscus heeft de magie vervuld te zijn van een 'meest tedere affectie en toewijding aan alles'. *Hij haalde de slakken van de weg, opdat ze niet zouden worden vertrapt door de mensen; hij gaf honing en wijn aan de bijen in de Winter, opdat ze niet zouden doodgaan door kou of honger* (2 Celano, 165). De broederschap is niet alleen menselijk, het is kosmisch. Hij hield van de dieren, de reptielen, de vogels en de overige gevoelige en niet gevoelige schepselen. Franciscus hield er niet van wanneer zijn broeders de bomen kaptten bij de wortels; hij had de hoop dat ze opnieuw zouden uitgroeien. Hij gaf opdracht aan de tuinmannen om een stuk grond vrij te houden, ongecultiveerd, zodat hier kruiden, ook onkruid spontaan zouden kunnen groeien, omdat *'ook zij behoren tot de God van alle wezens'* (2 Celano, 165). Hij wenste dat er in de tuinen bloemen en geurige kruiden werden gepland 'om eeuwige zachtheid op te roepen bij al diegenen die ze overpeinzen.'

17.5 EEN ROMANTICUS? Sommigen zien in Franciscus een romanticus. Franciscus is geen romanticus, kind of dromer. Hij is een dichter, een mysticus die gegrepen is door het meest wezenlijke van het leven en van de zaken die wij niet bezitten. Hij heeft zich geïdentificeerd met het leven en experimenteerde met de levensstromen, de verbinding tussen de schepels en met zijn God, terwijl hij een eenvoudig leven leidde met een diepe spiritualiteit omringd met vreugde. De romantici uit de 19e eeuw sloten zich op in zichzelf, met hun pijn en keerden hun ogen naar een glorieus verleden, ze vervreemden van de realiteit in de donkere nacht en projecteerden hun angsten op de natuur. Daarentegen is Franciscus extrovert, blij, en luistert hij naar de boodschap uit de natuur en verwijst naar een realiteit buiten zijn eigen 'ego' en geweten; hij zoekt en verbindt de schepsels uit zijn milieu, hij vergezelt ze en komt aan bij de wortel en de bron van het leven, het mysterie van een Schepper. Bij een romanticus blijft de 'ego' in het midden van het universum, met zijn gevoelens, opgesloten in zijn eigen emotie. Bij Franciscus komt de 'ego' naar buiten, boven zichzelf uit, opent alle gesloten deuren en verbindt

zich met zaken om samen liederen van vreugde en lof te zingen. Denk aan de legende van de cicade: Terwijl Franciscus langsloopt, zingt hij hetzelfde lied als de cicade, aldus loven en prijzen zij de Schepper.

Om de biosfeer nog eens twee millennia te behoeden, zullen wij het slechte voorbeeld dat ons gegeven is door Pedro Bernadone, die magnaat uit de 13e eeuw, moeten vergeten: in plaats daarvan zullen wij het model van zijn eigen zoon Franciscus moeten volgen, de grootste van alle mensen die in het Westen hebben geleefd. Het voorbeeld van Sint Franciscus is dat wat wij, westerlingen, van gansehartige behoren te imiteren, omdat hij de enige Westerse man is die de Aarde kan redden. (Arnold Toynbee 1889-1975).

Nawoord: - Zonnelied

Hij schreef en zong het Zonnelied vlak voor zijn dood (3 oktober 1224, op de leeftijd van 45 jaar). Hij was bijna blind. Het is een van de eerste bronnen uit de Italiaanse literatuur in het Toscaans-Umbriaans dialect. Het onthult zijn bijzondere eco-spiritualiteit; verzoening van alle hemelse wezens met de aarde, het leven met de dood, het universum met God. Volgens de beroemde psycholoog C.G. Jung gaat het hier om een persoon universeler dan het hele menselijke psychische. Alle elementen zijn geordend in paren in de combinaties man-vrouw, zon-maan, wind-water, vuur-aarde. Al deze paren zijn opgegaan in het grote Zon-Aarde huwelijk, waaruit alle andere paren voortkomen.

Allerhoogste, almachtige, goede Heer,
van U zijn de lof, de roem, de eer en alle zegen.
U alleen, Allerhoogste, komen zij toe
en geen mens is waardig uw naam te noemen.
Wees geprezen, mijn Heer met al Uw schepselen,
vooral door mijnheer **broeder zon**,
die de dag is en door wie Gij ons verlicht.
En hij is mooi en straalt met grote pracht;
van U, Allerhoogste, draagt hij het teken.
Wees geprezen, mijn Heer, door **zuster maan en de sterren**.
Aan de hemel hebt Gij ze gevormd, helder en kostbaar en mooi.
Wees geprezen, mijn Heer, door **broeder wind**

en door de lucht, bewolkt of helder, en ieder jaargetijde,
door wie Gij het leven van Uw schepselen onderhoudt.
Wees geprezen, mijn Heer, door **zuster water**,
die heel nuttig is en nederig, kostbaar en kuis.
Wees geprezen, mijn Heer, door **broeder vuur**,
door wie Gij voor ons de nacht verlicht;
en hij is mooi en vrolijk, stoer en sterk.
Wees geprezen, mijn Heer, door **onze zuster, moeder aarde**,
die ons voedt en leidt,
en allerlei vruchten voortbrengt, bonte bloemen en planten.
Wees geprezen, mijn Heer, door wie omwille van uw liefde
vergifenis schenken, en ziekte en verdrukking dragen.
Gelukkig wie dat dragen in vrede,
want door U, Allerhoogste, worden zij gekroond.
Wees geprezen, mijn Heer, door **onze zuster de lichamelijke dood**,
die geen levend mens kan ontvluchten.
Wee hen die in doodzonde sterven;
gelukkig wie zij in uw allerheiligste wil vindt,
want de tweede dood zal hun geen kwaad doen.
Prijs en zegen mijn Heer,
en dank en dien Hem in grote nederigheid.

Vertaling van de dichter León Felipe

Lezing: Hoe kun je de lucht bezitten?

Rede van opperhoofd Seattle voor de president van de Verenigde Staten in 1855.

Het grote witte opperhoofd in Washington heeft ons laten weten dat hij onze grond wil kopen. Het grote witte opperhoofd heeft ons ook woorden van vriendschap en goede wil gezonden. Wij waarderen dit vriendelijke gebaar, omdat we weten dat er weinig ontbreekt aan onze vriendschap.

Wij zullen zijn aanbod overwegen, omdat wij weten dat als wij dat niet doen, de witte man terugkeert met een gewapend leger om ons land in te nemen. Het grote witte opperhoofd in Washington kan vertrouwen op de woorden van opperhoofd Seattle net als hij kan rekenen op de terugkeer van de seizoenen. Mijn woorden zijn als de onveranderlijke sterren. Hoe kan men de lucht of de warmte van de aarde kopen of verkopen? Dit is voor ons een vreemd idee. Als niemand de frisse wind of het glinsteren van het wáter kan bezitten, hoe is het mogelijk dat u ons voorstelt het te kopen?

Alles op deze aarde is gewijd in de ogen van mijn volk. Iedere dennennaald die glanst in de zon, elk zandstrand, elke nevel in de donkere bossen, elke open plek, elk zoemend insect is heilig in het denken en doen van mijn volk. Het sap dat in de bomen opstijgt draagt de herinneringen van de rode man.

Een dode blanke man vergeet het land van zijn geboorte als hij zijn tocht naar de sterren begint. Onze doden vergeten dit prachtige land nooit: het is de moeder van de rode man. Wij zijn een deel van de aarde en de aarde is een deel van ons. De geurende bloemen zijn onze zusters, het rendier, het paard: de grote adelaars zijn onze broeders. De schuimkoppen van de rivier, het sap van de weidebloemen. Het zweet van de pony en de mens: het is allemaal van hetzelfde geslacht.

Als dus het grote opperhoofd in Washington laat zeggen dat hij ons land wil kopen, vraagt hij wel veel van ons. Het grote opperhoofd zegt dat hij voor ons een plaats zal reserveren waar wij naar tevredenheid kunnen wonen. Hij zal onze vader zijn en wij zijn zijn kinderen.

Wij zullen uw aanbod ons land te kopen dus overwegen. Maar het zal niet gemakkelijk zijn. Want dit is ons heilig. Wij beleven vreugde aan onze bossen en de dansende stroompjes. Het water dat stroomt in de beken is niet zomaar water. Het is het bloed van onze voorouders.

Als wij ons land verkopen, moet u bedenken dat het gewijde grond is en moet u uw kinderen voor altijd leren dat het heilig is. En dat elke schimmige weerspiegeling in het heldere water van het meer spreekt van gebeurtenissen uit het verleden van mijn volk. Het murmelende water is de stem van mijn vaders vader. De rivieren zijn onze broeders: zij lessen onze dorst. De rivieren dragen tussen de onbedorven armen van de oevers onze kano's waarheen ze willen gaan en voeden

onze kinderen.

Als wij u ons land verkopen moet u bedenken en aan uw kinderen lerén dat de rivieren onze broeders zijn. En ook uw broeders en dat u voortaan net zo vriendelijk moet zijn voor de rivieren als u voor uw broeders zou zijn.

Wij weten dat de blanke man onze gewoontes niet begrijpt. Voor hen is het ene stuk grond gelijk aan het andere. Want hij is een rusteloze zwerver die komt in de nacht en van het land neemt wat hij nodig heeft. De aarde is niet zijn broeder, maar zijn vijand. En als hij die veroverd heeft, trekt hij verder. Hij laat het graf van zijn vader achter zich en bekommert zich daar niet om. Hij steelt de aarde van zijn kinderen en het kan hem niet schelen.

Hij vergeet het graf van zijn vader en het erfdeel van zijn kinderen. Hij behandelt zijn moeder, de aarde en zijn broeder de lucht als koopwaar, die hij kan uitbuiten en weer verkopen als schapen, brood of goedkope bonte kralen. Zijn vraatzucht zal de rijke aarde kaalvreten en slechts een woestijn achterlaten. Ik begrijp het niet: onze gewoonten zijn verschillend van die van u. Maar ik ben een rode man en begrijp het niet.

Er is geen enkele rustige plek in de steden van de blanke man. Er is geen plaats zo stil dat je het openspringen van de knoppen in het voorjaar kunt horen of het gezoem van insecten. Maar ik ben een rode man en begrijp het niet. Het lawaai schijnt alleen maar bestemd om de oren pijn te doen.

En wat heeft het leven voor zin als een man niet meer de eenzame kreet van de lijster kan horen of de twist tussen de kikkers 's avonds rond de poel? Maar ik ben een rode man en begrijp het niet. Ik houd van de wind die scheert over het wáter van de plas en de geur van de wind zelf, gezuiverd door de middagregen of de geur van dennennaalden.

De lucht is kostbaar voor de rode man, want alles ademt dezelfde lucht: de dieren, de bomen, de mensen alles heeft deel aan dezelfde lucht. De blanke man let niet op de vieze lucht die hij inademt. Als een man die al vele dagen pijn lijdt, zo is hij verdoofd door de stank.

Maar als wij u ons land verkopen, dan moet u bedenken dat de lucht voor ons waardevol is en voor onze bomen en de dieren. De wind, die de mens zijn eerste ademtocht geeft, neemt ook zijn laatste zucht in ontvangst. En als wij u ons land verkopen, moet u het wel afgezonderd houden, gewijde grond, waar ook de blanke man zal komen om de wind te proeven met de zoete geur van weidebloemen.

Wij zullen dus uw aanbod ons land te kopen in overweging nemen. Als wij besluiten het aanbod aan te nemen, wil ik hier en nu een voorwaarde stellen: De blanke man moet de dieren van dit land beschouwen als zijn broeders.

Ik ben een rode man en ik begrijp geen andere manier van handelen. Ik heb gehoord van duizend rottende bizonen in de prairie, achtergelaten door de blanke man die ze neerschoot vanuit een rijdende trein. Ik ben een rode man en ik begrijp

niet hoe een ijzeren stoompaard belangrijker kan zijn dan een buffel, die wij alleen maar doden om in leven te blijven.

Wat is de mens zonder dieren? Als alle dieren weg zijn, zal de mens sterven aan een gevoel van grote eenzaamheid. Want wat er gebeurt met de dieren, gebeurt met de mens. Want we zijn alleen een ademtocht.

U moet uw kinderen leren dat de grond onder hun voeten met meer liefde reageert op onze stappen dan op de uwe, wat hij is rijk van de levens van onze verwanten. Leer uw kinderen wat wij onze kinderen leerden: dat de aarde onze moeder is. Wat er gebeurt met de aarde, gebeurt met de kinderen van de aarde. Als een man op de grond spuwt, spuwt hij op zichzelf.

Dit weten wij: de aarde behoort niet aan de blanke. De blanke behoort aan de aarde. Dit weten wij: alles hangt samen als het bloed dat een familie verbindt. Alles hangt met alles samen. Wat gebeurt met de aarde, gebeurt met de zonen en dochters van de aarde. De mens heeft het web van het leven niet geweven. Hij is slechts een draad ervan. Wat hij met het web doet, doet hij met zichzelf.

Zelfs de blanke man, wiens God loopt en praat met hem als vrienden onder elkaar, kan niet verwijderd zijn van de gezamenlijke bestemming. We zijn tenslotte broeders. We zullen zien. Het enige wat wij weten, en de blanke man zal dat ooit ook ontdekken, is dat Onze God dezelfde God is. Je zou nu denken dat je Hem kunt bezitten als jouw eigen land, maar dat is onmogelijk. Hij is de God van de mensen en Zijn mededogen is gelijk voor de rode als voor de blanke man.

De aarde is prachtig, haar verachten is haar schepper verachten. Ook de blanke man zal ten onder gaan, misschien nog eerder dan al de andere stammen. Bevuil uw legerstee en op een kwade dag zult u bezwijken aan uw eigen vuil.

Maar in uw ondergang zult u vurig branden, aangestoken door de macht van de god die u naar dit land heeft gebracht, u om een of andere speciale reden de heerschappij heeft gegeven over dit land. Dat noodlottige einde is voor ons een mysterie. Want wij begrijpen niet wat voor leven er is als de bizons zijn afgeslacht, alle wilde paarden zijn getemd de verborgen hoeken van het woud stinken naar de lucht van vele mannen en de bergweide in de heuvels ontsierd wordt door sprekende draden.

Waar is het struikgewas? Verdwenen! Waar is de adelaar? Verdwenen! Wat betekent het afscheid te nemen van de snelle pony en de jacht? Het einde van het leven en het begin van de ondergang.

* Hoe kun je de lucht bezitten? In de woorden van Ted Perry; uitgave actie Strohalm.

Bibliografie

Dit thema is geïnspireerd op het denken en de franciscaanse spiritualiteit van Leonardo Boff.

LEONARDO BOFF (1938) is een Braziliaans theoloog, filosoof en schrijver, bekend vanwege zijn actieve steun voor de rechten van de armen en de buitengeslotenen. Hij was betrokken bij de eerste uitingen van verontwaardiging over de ellende en het marginaliseren met veelbelovende geloofspreken, die tot de bevrijdingstheologie hebben geleid. Sinds 1993 doceert hij ethiek en theologie in Rio de Janeiro.

Ecología: grito de la Tierra, grito de los pobres. Trotta. Barcelona, 2006.

Unser Haus die Erde. Den Schrei der Unterdrückten hören. Düsseldorf, Patmos 1996.

Schrei der Erde, Schrei der Armen. Düsseldorf, Patmos 2002.

La terre en devenir : une nouvelle théologie de la libération, [Albin Michel](#) / Paroles vives, 4 novembre 1994.

THOMAS BERRY, (1914-2009) religieus, gepassioneerd cultureel historicus en eco-theoloog

Video: *Nature and Humans* : <http://www.youtube.com/watch?v=pWdo2vpr-Rs> (9 minuten)

Naturaleza y los humanos: <http://www.youtube.com/watch?v=xwa0mQyhxCl></CITE>

(9 min.) Spaans ondertiteld

La historia del universo. URIEL SATORI, 2009.

The Universe Story. 1992.

The Dream of the Earth (1988)

ECOESPIRITUALIDAD: <http://www.eco-spirituality.org/> / EN FR ES

TEILHARD DE CHARDIN (1988-1955). Franse filosoof, Jezuïet, paleontoloog en geoloog

Hymn of the Universe (1961; Harper and Row: [ISBN 0-06-131910-4](#)).

*Himno del Universo.*1984

Over Franciscus van Assisi

Fioretti di San Francesco, Little Flowers of St. Francis, –Floreциllas de San Francisco – Petites Fleurs.

Vida y Leyendas (Vie et Légendes - Life and Legends) van Thomas de Celano.

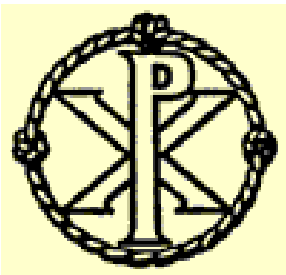
José Centeno, Spanje

CDSF Spanje

Valladolid, december 2012

(In samenwerking met Tochtgenoten uit Zweden, Nederland en Frankrijk)

centenocueva@hotmail.com

Tochtgenoten van Sint Frans

De Tochtgenoten van Sint Frans vormen een beweging van mensen die zich in willen zetten voor vrede, gerechtigheid en behoud van de schepping.

Binnen de veranderende context van de tijd laten zij zich leiden en inspireren door het evangelie en het leven van Franciscus.

een uitgave van

Tochtgenoten van Sint Frans

p/a Aanscot 83

5629 GZ Eindhoven

Vertaling uit het Spaans: Lydia Bronstring en Marianne Penning de Vries